

Amddiff yn Môr-wenoliaid

Nodiadau athrawon – Y Fôr-wennol Fechan

Gwers 3 – Cadwraeth y fôr-wennol fechan

Nodiadau athrawon a gweithgareddau ar gyfer gwersi am y fôr-wennol fechan ar gyfer blynyddoedd 3 – 6, i gyd-fynd â'r llyfrau gwaith yn y pecyn dysgu am y fôr-wennol fechan ar gyfer blynyddoedd 3-4 a 5-6.

Am fwy o wybodaeth am becynnau dysgu am y fôr-wennol fechan, fersiynau hygrych neu becynnau gweithgareddau ar y safle ar gyfer ymweliadau ysgolion, ewch i wefan littleterns. denbighshirecountryside.org.uk neu cysylltwch â 01824 708313. Mae pob pecyn dysgu ar gael i'w lawrlwytho ar ffurf PDF a fersiynau PDF hygrych.

Arferion bridio'r fôr-wennol fechan

Cyfnod Allweddol 2

Blwyddyn 3 a 4

Blwyddyn 5 a 6

Y pynciau gwersi yn y pecynnau dysgu am y fôr-wennol fechan yw:

1. Bridio

2. Ysglyfaethwyr

3. Cadwraeth

Hyd y wers

40-50 munud

Meysydd Dysgu ac Arbenigedd, Cwricwlwm Cymru

Ieithoedd, llythrennedd a chyfathrebu, y celfyddydau mynegiannol

Datganiadau o'r hyn sy'n bwysig:

Ieithoedd, llythrennedd a chyfathrebu

Mae mynegi ein hunain drwy ieithoedd yn allweddol i gyfathrebu.

Dylai dysgwyr gael cyfle i siarad ac ysgrifennu er mwyn medru rhyngweithio, archwilio syniadau, mynegi safbwyntiau, gwybodaeth a dealltwriaeth a meithrin perthnasoedd effeithiol.

Y Celfyddydau Mynegiannol

Gall dysgwyr archwilio sut i ddefnyddio'r celfyddydau mynegiannol i gwestiynu a herio safbwyntiau a bod yn rym ar gyfer newid personol ac mewn cymdeithas.

Mae cyfathrebu yn cynnwys perfformio, cyflwyno, rhannu, arddangos a chynhyrchu gan roi ystyriaeth i'r gynulleidfa.

Amcanion

Erbyn diwedd y gweithgaredd hwn bydd y dysgwyr yn gallu:

- a) Dysgu pam mae'n bwysig gwarchod y fôr-wennol fechan
- b) Dysgu am y gwahanol ffyrdd o warchod y fôr-wennol fechan

Cyd-destun

Y fôr-wennol fechan yw'r lleiaf o rywogaeth y fôr-wennol ym Mhrydain, ac mae hi tua hanner maint y fôr-wennol gyffredin. Mae ganddi big melyn gyda blaen bach du ac mae'n gwneud sŵn llais sgwrsio unigryw. Dim ond ychydig dros 50g mae'r oedolion yn ei bwyso, yr un faint â phêl golff.

Sternula albifrons yw'r enw Lladin ar y rhywogaeth sy'n cyfieithu'n llythrennol i 'môr-wennol fach â blaen gwyn', sy'n ddisgrifiad addas o batrwm y talcen a maint bychan y rhywogaeth o'i gymharu ag aelodau eraill o deulu'r aderyn môr hwn. Mae'r fôr-wennol fechan yn dychwelyd i Brydain o orllewin Affrica ar ddiwedd mis

Ebrill i fridio ar draethau tywod neu raeau, traethellau neu ynysoedd bach ar y lan. Mae traeth Gronant yn cynnig cynefin nythu da ac mae ganddo gymysgedd perffaith o gerrig mân a thywod.

Ers yr 1980au, mae gostyngiad o 50% wedi bod ym mhoblogaeth y Môr-wenoliaid Bach ym Mhrydain o ganlyniad i ddatblygu'r cynefin nythu arfordirol, aflonyddwch dynol a lefelau uchel o ysglyfaethu. O ganlyniad, mae nifer o nythfeydd yn cael eu rheoli'n helaeth er mwyn amddiffyn niferoedd Môr-wenoliaid Bach ar draws Prydain.

Gronant yw'r unig nythfa o fôr-wenoliaid bach sy'n bridio yng Nghymru. Oherwydd gwaith caled wardeiniaid a gwirfoddolwyr lleol, mae wedi datblygu i fod yn un o'r nythfeydd mwyaf llwyddiannus ym Mhrydain. Mae Gwasanaethau Cefn Gwlad Sir Ddinbych, gyda help gwirfoddolwyr ymroddedig ac arbenigwyr adar, yn codi ffensys amddiffynnol o amgylch y nythfa, gwarchod y safle bob dydd, dychryn ysglyfaethwyr i ffwrdd a chadw lefelau aflonyddwch i lawr, siarad gydag ymwelwyr a defnyddwyr y traeth, a modrwyo a monitro'r adar er mwyn eu holrhain.

Asedau fideo ac animeiddio

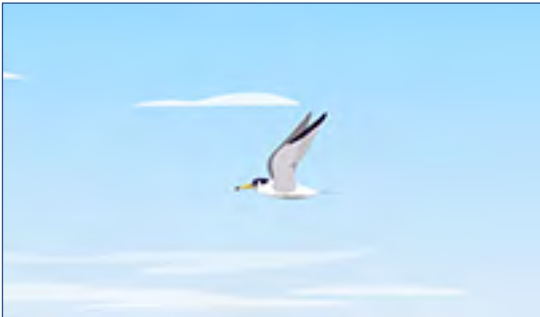
Cyflwyniad i gadwraeth y fôr-wennol fechan (fideo 9 munud)

Chwaraewch y fideo hon am gadwraeth y fôr-wennol fechan yng Ngronant fel cyflwyniad i'r wers:

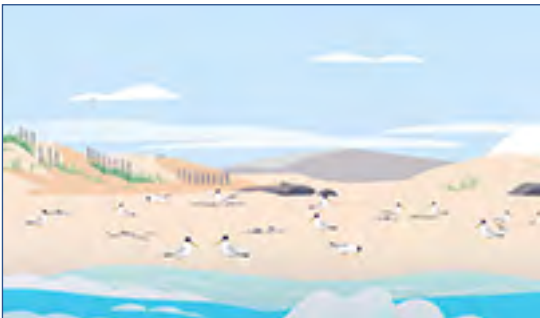
Cyflwyniad i'r fôr-wennol fechan (animeiddiad 1 munud 23 eiliad)

Chwaraewch yr animeiddiad esboniadol byr hwn yn i'r dysgwyr os nad ydynt wedi'i weld yng ngwers 1:

Cadwraeth (animeiddiad 1 munud 11 eiliad)

Chwaraewch yr animeiddiad hwn fel cyflwyniad i bwnc y wers: cadwraeth y fôr-wennol fechan:

Geirfa

Geirfa ddefnyddiol

i. Cadwraeth	Y weithred o amddiffyn a gwarchod anifeiliaid, planhigion a'u cynefinoedd rhag amhariad ac i sicrhau nad ydynt yn dod yn rhywogaethau diflanedig.
ii. Cadwraethwr	Rhywun sy'n gweithio i warchod bywyd gwylt a'r amgylchedd.
iii. Cynefin	Cartref naturiol anifail neu blanhigyn.
iv. Nythfa	Nifer o adar o'r un rhywogaeth sy'n nythu neu'n clwydo ar yr un safle.
v. Diflanedig	Pan nad yw rhywogaeth o blanhigyn neu anifail bellach yn bodoli ar y Ddaear.
vi. Mewn perygl	Pan fo rhywogaeth yn debygol o ddod yn ddiflanedig.

Gweithgaredd 1 – Ysgrifennu llythyr / erthygl am gadwraeth

Hyd y gweithgaredd 60 munud

leithoedd, llythrennedd a chyfathrebu

Defnyddiwch y cyflwyniad PowerPoint (LittleTern_Conservation.pptx) i esbonio i'r dysgwyr beth mae cadwraethwyr yn ei wneud i amddiffyn y fôr-wennol fechan. Bydd sleidiau 1 – 11 yn gynwysedig yn llyfrau gwaith dysgwyr blwyddyn 3 – 6.

Gofynnwch i'r dysgwyr ystyried y pwyntiau canlynol wrth i chi gyflwyno'r sleidiau:

1. Pam mae cadwraeth mor bwysig?
2. Beth mae cadwraethwyr yn ei wneud i amddiffyn y fôr-wennol fechan?
3. Beth allwn ni ei wneud i helpu i amddiffyn y fôr-wennol fechan?

Cyflwyniad PowerPoint (10 munud)

Ewch trwy'r cyflwyniad PowerPoint a thrafodwch y wybodaeth gyda'r dosbarth.

Gweithgaredd 1 – Blwyddyn 3 a 4

Ysgrifennwch lythyr i olygydd am gadwraeth y fôr-wennol fechan

Camau gweithgareddau

1. Rhewch y dysgwyr mewn grwpiau o bedwar.
2. Defnyddiwch y wybodaeth a ddysgwyd yn y cyflwyniad PowerPoint a gofynnwch i'r dysgwyr drafod:
 - Pam mae cadwraeth mor bwysig?
 - Beth mae cadwraethwyr yn ei wneud i amddiffyn y fôr-wennol fechan?
 - Beth allwn ni ei wneud i helpu i amddiffyn y fôr-wennol fechan?
3. Gofynnwch iddyn nhw nodi'r pwyntiau pwysicaf.
4. Yn dilyn y drafodaeth, gofynnwch i'r dysgwyr ysgrifennu llythyr at olygydd y papur newydd lleol yn esbonio beth mae cadwraethwyr yn ei wneud, a pham mae'n bwysig amddiffyn y fôr-wennol fechan yn Ngronant. Gellir gwneud y gweithgaredd hwn mewn grŵp neu'n unigol.
5. Gall dysgwyr ddarllen eu llythyrau i'r dosbarth, dangos eu posteri (gweler Gweithgaredd 2) a/neu gwblhau'r gweithgaredd ychwanegol sgrin werdd.

Gweithgaredd 1 – Blwyddyn 5 a 6

Ysgrifennwch erthygl papur newydd am gadwraeth y fôr-wennol fechan

Ar ôl cyflwyno'r PowerPoint, dangoswch y ddolen i'r erthygl ym mhapur newydd y Rhyl Journal i'r plant sy'n sôn am gadwraeth y fôr-wennol fechan (<https://www.rhyljournal.co.uk/news/18559642-gronant-tern-conservation-work-caught-camera/>) a'r datganiad i'r wasg am y môr-wenoliaid yng Ngronant (ar gael yn y ddogfen adnoddau bwrdd gwyn rhyngweithiol).

Camau gweithgareddau

1. Gofynnwch i'r dysgwyr fynd i grwpiau o bedwar.
2. Yn eu grwpiau, gofynnwch i'r dysgwyr ystyried a thrafod y sleidiau yn eu llyfrau gwaith, yr erthygl a'r datganiad i'r wasg sy'n disgrifio gwaith y cadwraethwyr yng Ngronant.
3. Gofynnwch iddyn nhw ysgrifennu erthygl papur newydd am gadwraeth y fôr-wennol fechan.
4. Gofynnwch iddyn nhw ystyried y cwestiynau canlynol yn eu herthygl a chynnwys o leiaf 3 pwynt am y ffordd y mae'r fôr-wennol fechan yn cael ei hamddiffyn.
 1. Beth fydd pennawd eich erthygl?
Bydd hwn yn ddatganiad byr sy'n dal llygad a chipio sylw'r darlleneydd.
 2. Pam mae cadwraeth y fôr-wennol fechan mor bwysig?
 3. Pwy sy'n gwarchod y fôr-wennol fechan?
 4. Beth yw cadwraeth?
 5. Sut mae cadwraethwyr yn amddiffyn y môr-wenoliaid bach yn nhwyni Gronant?
 6. Beth fyddai cadwraethwyr yn ei ddweud am bwysigrwydd eu gwaith?
 7. Allwch chi gynnwys dyfyniad o beth fyddai cadwraethwr yn ei ddweud?
5. Gall dysgwyr osod eu herthygl allan fel pe bai mewn papur newydd a dangos eu posteri (gweler Gweithgaredd 2) a/neu gwblhau'r gweithgaredd ychwanegol sgrin werdd.

Gweithgaredd 2 – Dylunio poster

Hyd y gweithgaredd 40 - 60 munud

Gofynnwch i'r dysgwyr ddylunio poster ar gyfer eu hysgol sy'n dal y llygad ac yn codi ymwybyddiaeth a hyrwyddo cadwraeth môr-wenoliaid bach yn nhwyni Gronant.

Pwyntiau i'w hystyried:

1. Beth yw pennawd eich neges?

Prif neges y poster yw hwn, sef neges glir a chryno sy'n dweud wrth bobl beth ydych am iddyn nhw ei wybod am gadwraeth y fôr-wennol fechan.

2. Pa brif negeseuon pwysig eraill ydych chi eisiau eu dweud wrth bobl?

Cadwch at ddau neu dri o bwyntiau clir a chryno. Cadwch y poster yn syml!

3. Beth yw'r prif lun?

Bydd angen iddo fod yn bwerus a dal y llygad fel bod pobl yn edrych ar eich poster.

Dangoswch yr enghreifftiau isod i'r dosbarth a/neu gofynnwch iddyn nhw ymchwilio i bosteri cadwraeth ar-lein am syniadau.

One of the signs put up to try to raise awareness

Ar ôl i'r dosbarth orffen, gallant arddangos eu poster i a'u herthyglau.

Gweithgaredd ychwanegol – Blwyddyn 3 - 6

Ffilm sgrin werdd

Gall y dysgwyr greu ffilm fer ohonynt eu hunain yn darllen eu llythyrau (blwyddyn 3 a 4) neu'n cyflwyno eu herthyglau papur newydd (blwyddyn 5 a 6).

Camau gweithgareddau

1. Gofynnwch i'r dysgwyr fynd i'w grwpiau o bedwar a dewis rôl iddyn nhw eu hunain. Gall y rôl fod yn gyfarwyddwr, person camera, actor/cyflwynydd, technegydd/golygydd.
2. Gan ddefnyddio'r offer sydd ar gael yn yr ysgol, gall y dosbarth greu detholiad o ffilmiau byrion
3. Gall dysgwyr ddefnyddio camerâu fflip digidol ac iMovie, Windows Movie Maker neu unrhyw offer ffilmio digidol a phecynnau golygu eraill a ddefnyddir gan yr ysgol.
4. Gofynnwch i flynyddoedd 3 a 4 ddarllen eu llythyrau a dangos ac esbonio eu posteri.
5. Gofynnwch i flynyddoedd 5 a 6 ddarllen eu herthyglau a dangos ac esbonio eu posteri.
6. Gall y grŵp benderfynu ac ysgrifennu pwy fydd yn gwneud beth ac ym mha drefn.
7. Os ydych yn defnyddio sgrin werdd cofiwch ofyn i'r dysgwyr beidio â gwisgo dillad gwyrdd ar ddiwrnod y gweithgaredd, fel arall bydd rhannau ohonynt yn diflannu!
8. Gall y dosbarth wneud eu sgrin werdd allan o ddefnydd gwyrdd.
9. Dylai'r dysgwyr benderfynu pa lun i'w ddefnyddio fel cefnlen.
10. Gall dysgwyr ddefnyddio propiau a gwisgoedd i wisgo fel darllenwyr newyddion, darlledwyr a chyflwynwyr teledu.
11. Gofynnwch i'r dysgwyr ymarfer eu ffilmiau cyn dechrau recordio.
12. Ar ôl i'r dysgwyr orffen ffilmio gallant ddechrau'r broses olygu.
13. I olygu'r ffilmiau gofynnwch i'r dysgwyr blygio'r camera i'r cyfrifiadur ac uwchlwytho/mewnforio'r ffilmiau.
14. Dylai'r dysgwyr uwchlwytho eu cefndir dewisedig, er enghraifft stiwdio ystafell newyddion, y traeth yn nhwyni Gronant neu lun o'u poster ymgyrch, ar y llinell amser olygu.
15. Gallant ddangos y ffilmiau i'r dosbarth neu yng ngwasanaeth yr ysgol.

Her Wyllt yr RSPB

Mae cynllun gwobrau Her Wyllt yr RSPB yn cynnig fframwaith perffaith ar gyfer dysgu ac mae'n agored i bob oedran a gallu. Gallwch annog eich disgyblion i ddefnyddio eu gwybodaeth o'r cwricwlwm yn yr awyr agored a'u cefnogi i ddatblygu gwytnwch ac annibyniaeth.

Rhaglen wobrwyo sy'n cynnwys 24 gweithgaredd sy'n gysylltiedig ag addysg y cwricwlwm yw Her Wyllt yr RSPB. Gallwch ddewis y gweithgareddau mwyaf perthnasol, ac mae pob un ohonynt yn helpu plant i gysylltu gyda, a dysgu drwy natur. Mae gwobrau efydd, arian ac aur i'w cyflawni yn ddibynol ar faint o weithgareddau y byddwch yn eu cwblhau.

rspb.org.uk/schoolswildchallenge

Gallwch hefyd ddod o hyd i ddogfen PDF yn ymwneud ag adnabod adar ar safle'r Parlwr Du ar littleterns.denbighshirecountryside.org.uk, i'w ddefnyddio wrth ymweld â safle Gronant, mae'n cynnwys yr holl adar y gellir eu gweld yno..

yn rhoi
cartref i
fyd natur

giving
nature
a home

Chwiliwch! Adar yn Y Parlwr Du Spot it! Birds at Point of Ayr

Gylfinir
Curlew

Môr-wennol fechan
Little tern

Corhwyaden
Teal

Glas y dorlan
Kingfisher

Pioden y môr
Oystercatcher

Redshank

Pintail

Crëyr bach
Little egret

Corhedydd y waun
Meadow pipit

Hebog tramor
Peregrine

Hwyaden yr eithen
Shelduck

Illustrations by Mike Langman, Chris Shields

Adnoddau eraill ar y we

Prosiect môr-wenoliaid bach gwasanaeth cefn gwlad Sir Ddinbych

Grŵp môr-wenoliaid bach gogledd Cymru

Ymddiriedolaeth Natur Gogledd Cymru

Ymddiriedolaeth Adaryddiaeth Prydain

Royal Society for the Protection of Birds

Mae cynllun gwobrau Her Wyllt yr RSPB yn cynnig fframwaith perffaith ar gyfer dysgu ac mae'n agored i bob oedran a gallu. Gallwch annog eich disgyblion i ddefnyddio eu gwybodaeth o'r cwricwlwm yn yr awyr agored a'u cefnogi i ddatblygu gwytnwch ac annibyniaeth.

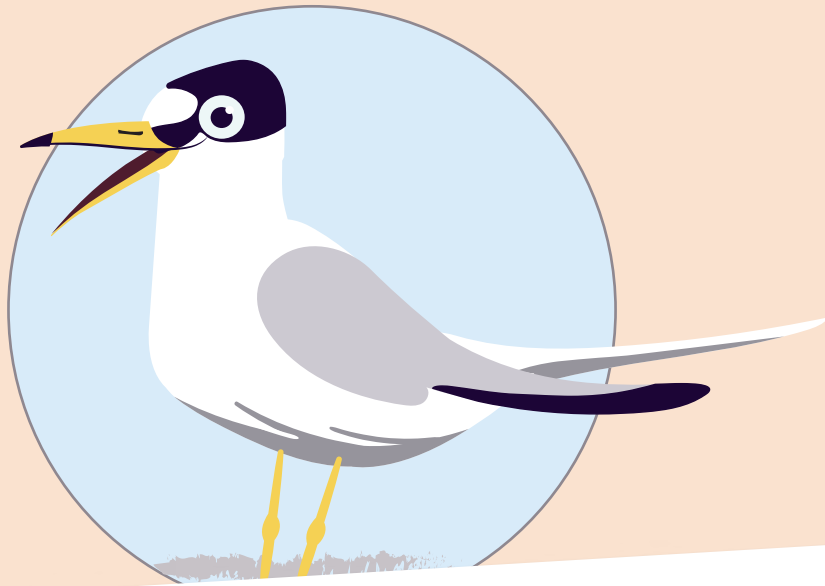
Rhaglen wobrwyo sy'n cynnwys 24 gweithgaredd sy'n gysylltiedig ag addysg y cwricwlwm yw Her Wyllt yr RSPB. Gallwch ddewis y gweithgareddau mwyaf perthnasol, ac mae pob un ohonynt yn helpu plant i gysylltu gyda, a dysgu drwy natur. Mae gwobrau efydd, arian ac aur i'w cyflawni yn ddibynnol ar faint o weithgareddau y byddwch yn eu cwblhau.

rspb.org.uk/schoolswildchallenge

Fframwaith cymhwysedd digidol

Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd Cenedlaethol

Amddiff yn Môr-wenoliaid

**Ewch i'n gwefan
littleterns.denbighshirecountryside.org.uk
i ddarganfod mwy am y môr-wenoliaid bach
yng Ngronant**